

HOOFDSTUK 7: EVOLUTIEPSYCHOLOGIE

NOTA'S BIJ POWERPOINT

De evolutiepsychologie en haar grenzen: de steentijd

Eerste argument: we kennen misschien wel een aantal adaptieve problemen waarmee onze steentijd-voorouders worstelden, maar voor elk van die problemen zijn er een aantal oplossingen. En onze kennis over de anatomie, fysiologie en gedrag van onze voorouders is te beperkt om te voorspellen welke oplossing de meest waarschijnlijke is.

Evolutie en de menselijke natuur

Niet zozeer de vraag naar plaats van mens in de kosmos, of in het dierenrijk (zoals in punt 5), maar eerder: wat is eigenheid van de mens? Wat is zijn natuur?

Beide vragen overlappen elkaar natuurlijk, in die zin dat de vraag naar de plaats van de mens in het dierenrijk ook altijd een vraag is naar wat de mens dan onderscheidt van de andere dieren.

Maar waarin liggen dan die verschillen? Twee totaal tegengestelde antwoorden, en toch allebei geïnspireerd door het darwinisme...

Een menselijke natuur: David L. Hull (NEE!)

Eeuwenlang hebben filosofen geprobeerd om essentie van mens te definiëren, onder andere door naar de biologie te verwijzen. Alle mensen zouden volgens hen gelijk zijn, althans op cruciale punten, en die gelijkenissen zouden op een of andere manier verankerd liggen in onze natuur.

Hull is het daar grondig mee oneens. Biologische soorten zijn volgens hem geen natuurlijke soorten, dat wil zeggen dat ze niet gedefinieerd kunnen worden aan de hand van 'essenties', en dat geldt uiteraard ook voor de mens. Er is niet zoiets als een unieke essentie die gedeeld wordt door alle mensen, en enkel door mensen. Misschien zijn er hoogst uitzonderlijk wel eens een aantal universele eigenschappen die enkel voorkomen bij de mens, maar dan mag men niet vergeten dat die eigenschappen, zeker in het licht van onze evolutionaire voorgeschiedenis, veranderlijk zijn, contingent, en bovendien zeer zeldzaam. Soorten veranderen – dat was precies één van Darwins 'gevaarlijkste' ideeën.

Denk even terug aan één van de premissen in de redenering die Darwin leidde naar het principe van natuurlijke selectie: er is variatie in de levende natuur, en die variatie (fenotypisch + genotypisch) is om verschillende redenen essentieel. Het is de brandstof van natuurlijke selectie, de munteenheid waarmee ze werkt. Als er al iets bestaat als een essentie van een soort, dan is het wel dat elke soort gekenmerkt wordt door een enorme variatie.

En er valt wel wat te zeggen voor Hulls stelling. Nietzsche zei al dat menselijkheid een vooroordeel is waarvan dieren in ieder geval geen last hebben. Het darwinisme heeft inderdaad komaf gemaakt met een aantal hardnekkige illusies over de vermeende essentie en uniciteit van de mens. Het enige criterium waaraan een organisme moet voldoen om 'toegelaten' te worden tot de soort mens (*Homo Sapiens*) is dat het deel uitmaakt van het complexe reproductieve netwerk van menselijke verhoudingen. Het mag daarbij allerlei vreemde gedragingen en gedachten vertonen, en zelfs fysieke afwijkingen, maar het blijft een lid van de menselijke soort. Zodra men concrete kenmerken begint op te lijsten komt men in de problemen, en moet men zich in allerlei bochten wringen om pakweg dementen of dyslectici toch als mensen te kunnen beschouwen.

De idee van een menselijke natuur is altijd erg populair geweest, zowel in de filosofie als daarbuiten, en wellicht om goede redenen. Een van die redenen is dat elk concept van een menselijke natuur ook altijd een normatief concept is. Beweren dat deze of gene eigenschap deel uitmaakt van de menselijke natuur, verwijst mensen die die eigenschap ontberen naar de periferie van de menselijke soort ('mislukkelingen'), of naar de 'lagere diersoorten' ('een beest', 'een onmens'). Opvattingen over wat de menselijke natuur precies inhoudt zijn daarom zeer leerrijk, in die zin dat ze ons iets vertellen over de tijdsgeest. Homoseksualiteit werd bijvoorbeeld lange tijd als een ziekte gezien – terwijl het vandaag de dag beschouwd wordt als een van de vele variëteit mogelijkheden in het rijk der seksuele voorkeuren.

Evolutie en de menselijke natuur: Engelse tekst

'If evolutionary theory has anything to teach us, it is that variability is at the core of our being. Because we are a biological species, and variability is essential to biological species, the traits which characterize us are likely to vary, our own essentialist compulsions notwithstanding' (Hull 1986, 388).

De menselijke natuur: wie heeft gelijk?

Voorbeeld van taal & taalverwerving: men zou kunnen argumenteren dat taal een cruciale eigenschap is van de menselijke natuur, of, met andere woorden, dat taal een uniek menselijke eigenschap is. Nu zijn er uiteraard heel wat mensen die, om verschillende redenen, niet in staat zijn om te spreken, of om talige uitingen te verstaan. Het probleem stelt zich dan dat zulke mensen per definitie uitgesloten zijn van de menselijke soort.

Maar wie zal er willen beweren dat doven, stommen en doofstommen geen mensen zijn? Dus wordt er naarstig naar uitwegen gezocht. Een van die uitwegen is dat zulke individuen wel mensen zijn in die zin dat ze potentieel talige wezen zijn: als ze de nodige genetische of neurofysiologische uitrusting hadden, en als ze in deze of gene omgeving waren opgegroeid, dan zouden ze zeker taal gebruiken. Maar met deze redenering stelt zich een nieuw probleem, want ze geldt ook voor pakweg een chimpansee. Als je een chimpansee een beetje kan 'uitbouwen', en je stuurt er een team van orthopedagogen op af, dan is de kans ook groot dat 'ie zal kunnen spreken. Maar zullen we het dier dan meteen een mens noemen?

Het lijkt er met andere woorden op dat eender welke conceptie van een menselijke natuur onvermijdelijk een zeer 'dunne' conceptie zal zijn, in die zin dat de verzameling van eigenschappen die zogezegd 'typisch menselijk' zouden zijn, erg bescheiden zal zijn. Het argument van variatie is te krachtig om ook maar een vage beschrijving te geven van een menselijke natuur.